

Uloga socijalnog rada u probacijskoj službi

Starčević, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:870466>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Maja Starčević

ULOGA SOCIJALNOG RADA U PROBACIJSKOJ SLUŽBI

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr.sc. Reana Bezić

Zagreb, 2022.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. ORGANIZACIJA PROBACIJSKOG SUSTAVA	2
2.1. Organizacija probacijskih sustava na europskoj razini	2
2.1.2. Prikaz različitih probacijskih sustava europskih zemalja.....	4
2.1.2. Usklađivanje organizacije probacijskih sustava putem europskih direktiva..	7
2.2. Organizacija probacijskog sustava u Republici Hrvatskoj.....	9
3. POVEZANOST SOCIJALNOG RADA I PROBACIJSKOG SUSTAVA.....	13
3.1. Smanjenje povezanosti socijalnog rada i povezanosti probacijskog sustava..	13
3.2. Ideologija socijalnog rada u probacijskom sustavu	15
3.3. Važnost i značaj povezanosti socijalnog rada i probacijskog sustava	17
4. SOCIJALNI RAD KAO ALAT UČINKOVITE DJELATNOSTI	19
4.1. Usporedba kompetencija socijalnih radnika i kompetencija probacijskih službenika.....	19
4.2. Značajke socijalnog rada u probacijskoj službi potrebne za izvršavanje postpenološke zaštite.....	22
4.2.1. Značajke socijalnog rada u resocijalizaciji	25
4.2.2. Značajke socijalnog rada u reintegraciji	26
5. ZAKLJUČAK	29
6. TABLICE.....	31
7..LITERATURA.....	31

Uloga socijalnog rada u probacijskoj službi

Sažetak: Probacijska služba ima zavidnu povijest te je nastala kao odgovor na krizu penalnog sustava i potrebe za izvaninstitucionalnim rješenjima koje su zagovorali međunarodni akteri. U Republici Hrvatskoj smatra se novijim dijelom pravosudnog sustava koji je nastao zbog zahtjeva Europske unije. Zbog naglašavanja zaštite zajednice, socijalni rad u samim počecima nije pronašao svoje mjesto u probacijskoj službi jer se implicira na socijalnu kontrolu koja i ne slijedi humanistička uvjerenja. Uspostavom drugih europskih standarda poput smanjenja recidivizma došlo je do povećanja značaja socijalnog rada u probaciji i primjene principa poput socijalne pravde na kojima se profesija socijalnog rada temelji. Usporedba kompetencija probacijskih službenika i socijalnih radnika pokazuje preklapanje njihovih vještina osim u dijelu procjene. U radu s počiniteljima kaznenih djela iznimno je važno uspostaviti kvalitetan suradnički odnos, a to se smatra jednom od glavnih kompetencija socijalnih radnika. Najveća potreba za primjenom socijalnog rada je u poslijepenalnoj zaštiti koja uključuje resocijalizaciju i reintegraciju u zajednicu. Poslijepenalna zaštita podrazumijeva međusektorsku suradnju te individualan pristup svakom korisniku, ali i senzibilizaciju društva s obzirom na marginalizaciju počinitelja kaznenih djela. Uspješnom poslijepenalnom zaštitom ostvariti će se europski standardi namijenjeni probacijskoj službi. U Republici Hrvatskoj još uvijek postoji mjesta za napredak i iskorištavanje socijalnih radnika za poboljšanje kvalitete probacije.

Ključne riječi: socijalni rad, probacija, poslijepenalna zaštita, europski standardi

The role of social work in probation

Abstract: Probation system has a long history and it was created as a response on crisis of penal system and because of need for solutions beyond institution advocated by international stakeholder. In Croatia, it is considered a newer part of the judicial system that was created due to the requirements of the European Union. At the beginning, social work did not find his place in probation because of emphasis on community service that implies on social control and that is contraty to human beliefs. The establishment of other European standards, such as the reduction of recidivism, has increased the importance of social work in probation and the application of principles such as social justice on which proffesion of social work is based. A comparison of the competencies of probation officers and social workers shows an overlap of their skills except in the part of assessment. It is extremely important to establish a quality cooperative relationship with perpetrators, and that is considered one of the main competencies of social workers. The greatest need for the application of social work is in post-penal protection, which includes resocialization and reintegration into the community. Postpenal protection implies cross-sectoral cooperation and individual approach but also sensitization of society because of marginalization of perpetrators. Successful postpenal protection will meet European standards for the probation service. In Croatia, there are still places for progress and the use of social workers to improve the quality of probation.

Key words: social work, probation, postpenal protection, european standard

Izjava o izvornosti

Ja, Maja Starčević pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Maja Starčević

Datum: 23. kolovoza 2022.

1. UVOD

Za počinitelje kaznenih djela predviđena je kazna koja je razmjerna počinjenoj šteti kako bi se preveniralo ponovno počinjenje, zaštitila zajednica i smanjio opseg kriminalnih aktivnosti. Rad s počiniteljima kaznenih djela je dugogodišnja praksa koja zahtijeva specifične profesionalne kompetencije kako bi se uspješno kontrolirala kažnjiva ponašanja. Socijalni rad, profesija koja je zastupljena u Republici Hrvatskoj od 1950-ih godina, podrazumijeva u svom djelokrugu rada i rad s počiniteljima kaznenih djela. S obzirom da rad s počiniteljima kaznenih djela zahtijeva specifična profesionalna znanja i vještine, dugi niz godina postoji potreba za posebnim institutom koji će se baviti onima koji su prekršili zakonske odredbe. Probacijska služba, dio kaznenopravnog sustava u Republici Hrvatskoj, u usporedbi sa socijalnim radom je novitet naše zemlje. U ostalim europskim zemljama, probacijska služba ima već zavidnu povijest dok se u Republici Hrvatskoj pojavila potreba tijekom pregovora za ulazak u Europsku uniju. Na europskoj razini, organizacija probacijskih službi je različita, ali se teži uskladiti djelatnost prema europskim preporukama koje nastoje stvoriti svojevrstan standard probacijskog sustava. Republika Hrvatska, kao članica Europske unije dužna je pratiti taj standard što je izazovno s obzirom na kratku povijest i nedostatak iskustva u tom području. Osim što europske zemlje imaju drugačiju organizaciju i višestoljetnu povijest postojanja probacije, povezanost sa socijalnim radom ili srodnim pomagačkim profesijama je raznolika te se koriste različiti pristupi i segmenti socijalnog rada. S obzirom da se i djelatnost probacijskih službi mijenja, dovodi se u pitanje postoji li još uvijek jaka povezanost socijalnog rada s probacijskim sustavima. Socijalni radnici stječu određene vještine kako bi bili djelotvorni u radu s raznovrsnim korisnicima pa tako i počiniteljima kaznenih djela. Specifične profesionalne kompetencije koje su nužne u probaciji, posebice u području postpenološke zaštite koja uključuje resocijalizaciju i reintegraciju počinitelja kaznenih djela, preklapaju se sa kompetencijama socijalnog radnika što znači da se na socijalni rad može gledati kao na alat učinkovite probacijske djelatnosti, posebno u Republici Hrvatskoj koju čeka dug put razvitka probacijskog sustava. Cilj ovog rada

je detaljno prikazati put razvitka probacijskog sustava na europskoj razini, ali i u Republici Hrvatskoj te prikazati ulogu socijalnog rada u takvom sustavu.

2. ORGANIZACIJA PROBACIJSKOG SUSTAVA

2.1. Organizacija i povijest probacijskih sustava na europskoj razini

Probacijske službe, organizacijske jedinice koje služe kao rasterećenje penalnog sustava te omogućuju individualno sankcioniranje počinitelja kaznenih djela, u Europi imaju dugogodišnju tradiciju. Pojavom opterećenosti zatvorskih sustava, nedostatkom penalne i postpenalne zaštite, potreba za većom zaštitom zajednice i nedostaci institucionalnih mjera rezultirali su nastankom problema u kaznenopravnim sustavima europskih zemalja (Kovčo Vukadin i sur., 2011.). Većina zemalja europskog okruženja, potaknuta takvim stanjem, krenula je u razvoj sankcija i mjera u zajednici koje imaju za cilj rasterećenje kaznenopravnog i penalnog sustava, maksimiziranje principa individualizacije koji se treba temeljiti na procjeni potreba i rizika počinitelja, bolju reintegraciju počinitelja u društvo, smanjenje recidiva i troškova (Kovčo Vukadin i Špero, 2015.:672). Afirmacijom izvaninstitucionalnih mjera, postupno su se razvijala organizacijska rješenja koja su prethodila probacijskoj službi kakvu poznajemo danas. U najvećem broju europskih zemalja pozicija probacijske službe je unutar kaznenopravnog sustava i njezina uloga opisana je u zakonu o kaznenom postupku, a organizacijski aspekti probacijskih sustava regulirani su različitim aktima poput provedbenog zakona (Kovčo Vukadin i sur., 2009.). Također, lokalna tradicija, pravosudna kultura i sličan politički sustav dovode do stanja u kojemu neke zemlje imaju sličnu organizacijsku strukturu ili promiču ista načela u djelovanju probacijskih službenika kao što je slučaj u Češkoj gdje se naglašavaju prava žrtve i posredovanje između počinitelja i žrtve te je takav način zabilježen i u Sloveniji i Slovačkoj (Durnescu, 2013.a). Bit probacijskog europskog sustava je zaštita javnosti i socijalno uključivanje počinitelja, a neke zemlje uključuju i žrtve kao korisnike probacijske službe (Austrija, Bugarska, Rumunjska), dok u Češkoj, Mađarskoj i Slovačkoj probacija je dio restorativne pravde (Kovčo Vukadin i sur., 2012.). Restorativna

pravda zapravo involvira dionike koji su specifično vezani uz određeno kazneno djelo, pruža im široke mogućnosti otklanjanja posljedica tog kaznenog djela i definiranja obveze kako bi se zadovoljile potrebe svih dionika odnosno kako bi se zadovoljila pravda (Maršalevski i Ivanušić, 2021.:474).

Povijesno gledano, počinitelji kaznenih djela su nadzirani te su im pomoć i vodstvo pružale osobe koje su morale osigurati da se počinitelj pojavi na sudu što se može smatrati nadzorom počinitelja na uvjetnoj osudi što je i danas jedan od poslova probacijskog službenika. Engleski šef policije Vincent Howard otputovao je u Sjedinjene Američke Države kako bi vidio koliko je ta praksa učinkovita, a zatim ju je prenio u europsko okruženje. Koncept uvjetne osude i nadzora dobio je mnogo kritika te se nakon Francuske revolucije, nekažnjavanje smatralo zlouporabom ovlasti. (Harris, 1995., prema Durnescu, 2013.:317). Međutim, nakon nekoliko eksperimenata, takav tip prakse uvršten je u penalni sustav. Ključnu ulogu odigrao je belgijski ministar pravosuđa koji je uvjetnu osudu predstavio kao koncept spašavanja od demoralizirajućih utjecaja zatvora i način smanjenja recidivizma (Durnescu, 2013.a). Osim toga, na Međunarodnom zatvorskom kongresu održanom 1895. godine uvedena je opcija tzv. odgode (Durnescu, 2013.b) Odgoda je uključivala odluku o izvršenju kazne, a zatim i rješenje o obustavi izvršenja kazne ako počinitelj nije počinio druga kaznena djela tijekom probnog roka (Durnescu, 2013.c). Nakon Drugog svjetskog rata, koncept odgode odnosno tadašnje uvjetne osude počeo je biti popraćen nadzorom prijestupnika koji je u određenim zemljama bio određen na godinu ili više dana.

Kasnih 1970-ih politička sfera zahtijevala je vjerodostojnija alternativna rješenja jer im se uvjetna osuda počela činiti kao opcija koja ne donosi mnogo pozitivnih rezultata (Durnescu, 2013.d). Intervencije koje su prethodile probacijskoj službi u Europi počele su se doživljavati nedostatnim za rasterećenje penalnog sustava, zaštitu zajednice i smanjenje recidivizma te je došlo do pritiska od strane Ujedinjenih naroda i Vijeća Europe koji su zahtijevali nove alternative (Durnescu, 2013.f).

Primjerice, Nizozemska je pokušavala udovoljiti novim zahtjevima političke sfere na način da je uvela rad za opće dobro kako bi došlo smanjenja prekapacitiranosti zatvora (Durnescu, 2013.e).

2.1.1. *Prikaz organizacije probacijskih sustava u određenim europskim zemljama*

S obzirom na različita državna uređenja, u europskim zemljama postoji i različito uređeni probacijski sustavi u pogledu organizacije, ovlasti i vrste aktivnosti. Engleska, zemlja s dugogodišnjom tradicijom probacije, krenula je s razvojem probacijske službe još 1907. godine kada su dva policajca postala prvi probacijski službenici, a iste godine donešen je i Zakon o probaciji (Peto Kujundžić i Vukota, 2009.). Prvi zakonski akt zapravo je konsolidirao praksu koja je postojala već tridesetak godina, u okviru koje su vjerske zajednice pomagale prijestupnicima s problemom alkoholizma (Maloić i Rajić, 2011.:32). Obilježja engleske probacijske službe je da rade sa punoljetnim počiniteljima kaznenih djela te im je glavni cilj smanjiti recidiv, ali i zaštititi javnost (Kovčo Vukadin i Špero, 2015.a). Ciljevi probacije nisu se promijenili od samih početaka postojanja. U Engleskoj i Walesu, probacijski službenik prolazi dvogodišnju edukaciju te mora imati znanja iz područja socijalnog rada, penologije, psihijatrije i prava. Glavni zadaci službenika su podnošenje izvješća sudu u svrhu pomoći kod odlučivanja o sankciji, vođenje počinitelja kojima je određena posebna obveza ili neki nalog po otpustu, priprema i provođenje individualnog plana postupanja u smislu adresiranja kriminogenih potreba i plana upravljanja rizikom u cilju smanjenja potencijalne štete za druge provođenje povjerenih intervencija poput akreditiranih programa koji su verificirani od strane stručnog tijela te se temelje na kognitivno bihevioralnom pristupu (Kovčo Vukadin i Špero, 2015.:682b). Engleski probacijski sustav pokušava pratiti društvene trendove i promjene u zatvorskoj populaciji te na taj način formirati nove instrumentarije i prilagoditi način rada kako bi zadovoljili ciljeve probacijske službe, što čini njihov sustav veoma koordiniranim i fleksibilnim.

U Austriji, probacijska služba se naziva Udruženjem za probacijske poslove i socijalni rad te ju financira Federalno ministarstvo. Zakon o probaciji iz 1920. godine za svrhu

je imao smanjiti recidivizam te je prvotno bio usmjeren na maloljetne počinitelje, a 1975. godine djelatnost probacijskih službenika počela je uključivati i odrasle počinitelje kaznenih djela (Schilder, 1978.). Zadaci probacijskog sustava preneseni su na privatne subjekte kao što je i navedeno udruženje koje je neprofitna organizacija pod nadzorom Ministarstva pravosuđa. Probacijske aktivnosti nalaže sud ili državno odvjetništvo, a osnovni princip rada je prevencija kriminala i njegovih posljedica, a kako bi to postigli probacijski službenici imaju tri zadatka: podrška žrtvama, podrška počiniteljima i prevencija kriminala (Kovčo Vukadin i Špero, 2015.c). Zadaća probacijskog službenika je da podržava osobe koje su optužene ili osuđene za počinjenje kaznenog djela, s ciljem da se tim osobama omogući nastavak života bez stigmatizacije, a kako bi im se to omogućilo potrebno je izgraditi odnos u svrhu daljnjeg usmjeravanja (Confederation of European probation, 2013.). Kako bi se zadaća službenika obavila, potrebno je analizirati ekonomsku situaciju, stanovanje, zdravlje i psihosocijalnu situaciju te provjeriti koji su resursi potrebni da se počinitelj kaznenog djela uspješno reintegrira u društvo. Austrijska probacijska služba se temelji na modelu poslovnog procesa te je s jedne strane fokus na radu sa počiniteljima kaznenih djela i očuvanje načela probacijske službe, a s druge strane je bitno da su usluge jednako dostupno u cijeloj Austriji te da je način rada identičan (Confederation of European probation, 2013.a). U Austriji je moguće i volontiranje u probacijskoj službi, a to zahtijeva nadzor stručnog osoblja, dodijeljivanje prihvatljivog slučaja i posebnu edukaciju. Čak 30% slučajeva je vođeno od strane volontera što ukazuje i na zavidnu razinu društvenog prihvaćanja počinitelja kaznenih djela (Schlechter, 2015.).

U Nizozemskoj se s probacijskim radom započelo 1823. godine, kada je osnovano udruženje pod nazivom Društvo za moralno poboljšanje zatvorenika, a glavni cilj udruženja je bio pružiti zatvorenicima obrazovanje i vjersko vođenje (Maloić i Rajić, 2011.:32a). Nizozemska je svoj probacijski sustav usmjerila samo na odrasle počinitelje kaznenih djela dok za maloljetne delinkvente ima posebne organizacijske jedinice. Na području cijele države probacijske poslove obavljaju istovremeno tri organizacije koje rade sa različitim korisnicima. *Salvation Army* se bavi počiniteljima

kaznenih djela koji su beskućnici, *Salvation Rehabilitation of Addicted Offenders* bavi se prvenstveno ovisnicima o alkoholu i drogama, a *Reclassering Nederland* je najveća probacijska organizacija koja nema posebnu kategoriju prjestupnika, osim što se u nju uvijek upućuju počinitelji s ozbiljnim psihijatrijskim problemima (Maloić i Rajić, 2011.b). Ministar pravosuđa odgovoran je za navedene organizacije koje se financiraju iz državnog proračuna. Probacijski službenici obavljaju poslove dijagnosticanja i savjetovanja, nadzora počinitelja kaznenih djela na uvjetnoj kazni i izvršavanje bihevioralnih intervencija.

Njemačka ima specifičnu organizaciju probacijskih službi jer ima decentralizacijsko uređenje. Probacijski sustav je kod njih poznat kroz sustav socijalnih usluga u sustavu pravosuđa, a prvi probacijski službenici počeli su djelovati polovinom prošlog stoljeća. Savezni zakon regulira zadaće probacijskih službenika, ali regionalna vlast odlučuje o zapošljavanju i operativnom standardu¹. U nekim državama službenici se nalaze pri regionalnim sudovima ili pri državnim odvjetništvima ili oboje, dok treći koncept potiče da socijalne službe odgovaraju direktno ministarstvu pravosuđa (Maloić i Rajić, 2011.c). Može se reći da u Njemačkoj sustav socijalne skrbi pokušava integrirati počinitelja kaznenog djela u lokalnu zajednicu, zaštititi društvo i spriječiti ponovno počinjenje kaznenog djela (Confederation of European probation, 2008.). Zadaća probacijske službe je dvojaka. Prvi dio se sastoji od obveza koje je počinitelj dužan izvršiti poput donirati novac humanitarnoj organizaciji, biti uključen u rad za opće dobro ili ispričati se ožalošćenoj osobi, a drugi dio se sastoji od uputa koje mogu uključivati zabranu kontaktiranja žrtve, otuđivanja tuđih dobara i redovito javljanje sudu².

¹ Summary information of probation in Germany, <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/Summary2008-information-on-Germany.pdf>, posjećeno dana 20.3.2022.

² Probation measures and alternative sanction in the EU, https://www.euprobationproject.eu/national_detail.php?c=DE, posjećeno dana 20.3.2022.

2.1.2. Usklađivanje organizacije probacijskih sustava putem europskih direktiva

Europska unija i Ujedinjeni narodi snažno promiču proces usklađivanja probacijskih sustava i implementacije njihovih preporuka u nacionalna zakonodavstva kako bi se harmonizacija ostvarila.

Interes za razvoj izvaninstitucionalnih sankcija se pokazao i u međunarodnim dokumentima. Među prvim dokumentima su i Tokijska pravila odnosno Standardna minimalna pravila za izvaninstitucionalne sankcije koja je donijela Opća skupština Ujedinjenih naroda. Kao temeljni ciljevi Tokijskih pravila navode se: promicanje upotrebe alternativnih kaznenih mjera, kao i minimalnih zaštitnih mehanizama za osobe za koje se primjenjuju mjere, promicanje veće uključenosti zajednice u upravljanje kaznenim pravosuđem, provođenje pravila u kontekstu političkih, gospodarskih, socijalnih i kulturnih uvjeta u svakoj zemlji te ciljeva njezina kaznenopravnog sustava, osiguranje pravilne ravnoteže između prava pojedinačnih počinitelja, prava žrtava i javne sigurnosti, razvoj alternativnih mjera zatvorskoj kazni u okviru pravnog sustava kako bi se osigurale druge mogućnosti i time smanjila upotreba zatvorske kazne i racionalizirala politika kaznenog pravosuđa (Kovčo Vukadin i Špero, 2015.:672d). Tokijskim pravilima navodi se kako su istraživanja „ključni aspekt procesa planiranja te kako treba uključiti i javni i privatni sektor u organizaciju i promociju istraživanja izvaninstitucionalnog tretmana počinitelja kaznenih djela“; kako „istraživanja problema vezanih uz klijente, stručnjake, zajednicu i donositelje politika treba redovito provoditi“ te kako „istraživanja i informacijske mehanizme treba ugraditi u kaznenopravni sustav u svrhu prikupljanja i analize podataka i statistika o primjeni izvaninstitucionalnog tretmana počinitelja kaznenih djela“ (Kovčo Vukadin i Špero, 2015.:676e).

Odbor ministara Vijeća Europe u listopadu 1992. god. usvojio je Europska pravila o sankcijama i mjerama koje se provode u zajednici. Dokument naglašava osnovni cilj alternativnih sankcija, a koji se ogleda u zaštiti društva od kriminaliteta kroz resocijalizaciju i reintegracije osuđene osobe u društvo s pravom žrtve na zaštitu njezinih prava uz izbjegavanje negativnih konotacija institucionalnog zatvaranja

(Aljinović, 2021.:68). Donešena je i Preporuka za poboljšanje primjene Europskih pravila o sankcijama i mjerama koje se provode u zajednici. Navedena preporuka naglašava da je potrebno uspostaviti službe sa visokostručnim osobljem za provedbu sankcija u zajednici, standarde i indikatore provedbe za primjenu programa i intervencija koje trebaju biti zasnovane na različitim metodama te da opća javnost mora dobivati informacije o koristima manjeg broja zatvaranja (Milivojević i Tomašković, 2011.).

Sinkronizirana implementacija dokumenata europskih tijela u nacionalno zakonodavstvo omogućavaju puno poštivanje europskih probacijskih standarda.

Iznimno važna organizacija, uz Europsku uniju i Vijeće Europe je Europsko udruženje za probaciju koje je krovna organizacija europskih probacijskih službi. Cilj organizacije koja je osnovana 1981. godine je socijalna uključenost prijestupnika te poboljšanje i usklađivanje djelatnosti probacijskih službi na nacionalnoj i europskoj razini, cijenjenje različitosti i uvođenje etičkih standarda, objedinjavanje baze znanja i istraživanja, održavanje transparentne i učinkovite organizacije i sudjelovanje u projektima te pristup i suradnja s drugim jurisdikcijama. Europsko udruženje za probaciju okuplja stručnjake iz područja kaznenopravnog sustava iz cijele Europe te zajedničkim snagama pokušavaju stvoriti i implementirati pozitivne načine rada s prijestupnicima u zajednici uz zaštitu društva.³ Organizacija je jako posvećena međusektorskoj suradnji i olakšavanju interdisciplinarnog rada kako bi se postigli rezultati. Na godišnjoj razini se pišu planovi za unaprijeđenje probacijske djelatnosti na europskoj razini s kojima zemlje članice trebaju biti upoznate, ali su dužne i slati godišnja izvješća kako bi se mogli pratiti rezultati i promijeniti daljnji način rada ako se to pokaže potrebnim.

Europski standardi su se morali postaviti i za maloljetne počinitelje kaznenih djela, ali implementacija ovisi o uređenju probacijskih sustava u određenoj zemlji. Glavni međunarodni dokumenti koje uređuju područje postupanja s maloljetnim

³ Confederation of European probation, https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2022/03/Annual-Plan_FINAL.pdf, posjećeno dana 18.4.2022.

počiniteljima kaznenih djela su Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za maloljetničko pravosuđe, Pravila Ujedinjenih naroda o zaštiti maloljetnika lišenih slobode, Smjernice Ujedinjenih naroda o prevenciji maloljetničke delinkvencije. Unatoč jedinstvenim međunarodnopravnim dokumentima detektiran je nerazmjer u sankcioniranju i postupanju prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela (Zagorec, 2017.:299).

2.2. Organizacija probacijskog sustava u Republici Hrvatskoj

Kriza zatvorskog sustava koja je na području Europe dovela do razvoja probacije prisutna je i u Republici Hrvatskoj. Neke su od odrednica koje mogu upozoriti na nesvrhovitost zatvorskog sustava sljedeće: broj zatvora i njihova prostorna raspoređenost, smještajni kapacitet u odnosu na broj zatvorenika, racionalno upravljanje materijalnim i ljudskim resursima, tretmanski aspekti, sigurnost u zatvoru i humanost uvjeta izdržavanja zatvorske kazne (Getoš Kalac i sur., 2021.:88). Hrvatska pokušava umanjiti ili iskorijeniti značajke nesvrhovitosti zatvorskog sustava. Primjerice, od 2013. do 2019. godine broj zatvorenika smanjio se čak do te razine da su smještajni kapaciteti ostali nepopunjeni (Getoš Kalac i sur., 2021.a). Naravno na neke značajke je izrazito teško utjecati poput neuravnotežene prostorne raspoređenosti. Kaznionice nemaju tako uravnoteženu geografsku distribuciju, što neizbježno dovodi do prečesta „raseljavanja“ zatvorenika daleko izvan njihova uobičajenog mjesta boravka s posljedičnim otežavanjem i gubitkom obiteljskih i socijalnih veza (Getoš Kalac, 2021.:89b). Gubitak i otežano održavanje socijalnih i obiteljskih veza uvelike utječu na procese resocijalizacije i reintegracije o kojima će se govoriti u daljnjem tekstu. Ulaskom u Europsku uniju, ali i krizom zatvorskog sustava Hrvatska je bila primorana uspostaviti probacijski sustav u sklopu kaznenopravnog sustava te se osnivanje dogodilo 2009. godine kada je donešen Zakon o probaciji. Pregovori o ustrojstvu probacijskog sustava započeli su 2007. godine. Uz pomoć projekta Europske unije izrađen je prijedlog Zakona o probaciji. Svi probacijski službenici prošli su inicijalnu obuku te niz specifičnih treninga koji su razvijeni kroz Twinning-Projekt IPA 2008 „Razvoj Probacijske službe u Hrvatskoj“,

ali uvijek postoji potreba za daljnjim povećanjem broja probacijskih službenika, koja je uzrokovana sve većim priljevom predmeta te sve većim brojem poslova za koje je probacija nadležna (Kovčo Vukadin i Špero, 2015.:694f). Prije uvođenja probacijske službe, briga za psihičko zdravlje žrtve, pružanje pomoći i svaka radnja koja je usmjerena na pripremu počinitelja na izlazak iz penalne ustanove često su bile vezane uz snalažljivost pojedinca (Milivojević i Tomašković, 2011.:53a). Naravno, i prije usustavljanja probacije u Republici Hrvatskoj postojale su neke mjere koje su danas dio navedenog sustava. U odnosu na maloljetne počinitelje kaznenih djela i prije donošenja zakonskog okvira su primjenjivane mjere vrlo slične probacijskim mjerama, a u odnosu na punoljetne počinitelje, zakonodavac je propisao primjenu uvjetne osude sa zaštitnim nadzorom i rada za opće dobro na slobodi (Aljinović, 2021.a). Od 1999. godine pa do uspostave profesionalne probacijske službe alternativne sankcije izvršavale su se temeljem Zakona o izvršavanju zaštitnog nadzora i rada za opće dobro na slobodi, a izvršavanje alternativnih sankcija u toj je fazi bilo u nadležnosti zatvorskog sustava, a sam su nadzor provodili tzv. povjerenici, osobe koje su izvan svojeg redovitog zaposlenja i izvan radnog vremena obavljale poslove nadzora temeljem posebnog rješenja Ministarstva pravosuđa (Kovčo Vukadin i Špero, 2015.:684g, prema Žakman Ban i Šućur, 1999.).

Zakon o probaciji (2018.) kao jedan od dokumenata bitnih za organizaciju hrvatskog probacijskog sustava definira probacijske poslove kao poslove od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku, a obavljaju se radi zaštite društvene zajednice od počinitelja kaznenog djela, njegove resocijalizacije i reintegracije u zajednicu utjecanjem na rizične čimbenike koji su povezani s činjenjem kaznenih djela, a osim toga obavljaju se pri odlučivanju o kaznenom progonu, izboru vrste kazne i izvršavanju kazni. Već samim zakonskim definiranjem je vidljiv utjecaj europskih direktiva odnosno Europskih pravila o sankcijama i mjerama koje se provode u zajednici koja usmjeravaju probacijske sustave. Probacijski poslovi temelje na načelima zabrane diskriminacije i nezakonitog postupanja te pristanka osobe na uključenje u probacijski sustav. Prema Zakonu (2018.) probacijski poslovi obuhvaćaju: izradu izvješća, nadzor

izvršavanja obveza prema rješenju državnog odvjetnika, organiziranje i nadziranje izvršavanja uvjetne osude i djelomične uvjetne osude s posebnom obvezom i/ili zaštitnim nadzorom i/ili sigurnosnom mjerom, organiziranje i nadziranje izvršavanja sigurnosnih mjera, organiziranje i nadziranje izvršavanja rada za opće dobro, izvršavanje uvjetnog otpusta uz koji je izrečen zaštitni nadzor i/ili posebna obveza, sudjelovanje u izvršavanju prekida kazne zatvora i nadzor korištenja pogodnosti izlaska tijekom izvršavanja kazne zatvora.

Tablica 2.1.

Broj zaprimljenih predmeta u razdoblju od 2013. do 2020. godine koji se odnose na izradu izvješća na zahtjev suca izvršenja i kaznionice/zatvora

Vrste predmeta	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Izvješća za kaznionicu/zatvor	49	73	191	159	159	186	104	166
Izvješća za suca izvršenja	232	635	937	1157	1230	1495	1412	1370

Izvor: Ministarstvo pravosuđa i uprave

Izrada izvješća za suca izvršenja je najzastupljeniji probacijski posao. U 2020. godini od ukupnog broja (1370) izvješća za suca izvršenja 84,7% % je vezano uz postupak odobravanja uvjetnog otpusta, a 15,2 % vezano je uz postupak odobravanja prekida izvršavanja kazne zatvora, a izvješća za kaznionicu/zatvor u 96,4% slučajeva vezana su za odobravanje pogodnosti na koje zatvorenici imaju pravo⁴.

Tablica 2.2. *Najčešća vrsta kaznenog djela i izrečena probacijska mjera u 2020.*

Kazneno djelo	Postotak	Probacijska mjera
KD protiv braka, obitelji i djece	53,16 %	Uvjetna osude sa zaštitnim nadzorom i/ili posebnom obvezom i/ili sigurnosnom mjerom
KD protiv imovine	32, 52%	Uvjetni otpust
KD protiv osobne slobode	25, 26%	Uvjetna osude sa zaštitnim nadzorom i/ili posebnom

⁴ Ministarstvo pravosuđa i uprave, <https://mpu.gov.hr/izvjesca-24343/24343>, posjećeno dana 1.5.2022.

		obvezom i/ili sigurnosnom mjerom
KD protiv zdravlja ljudi	10,9%	Rad za opće dobro

Izvor: Ministarstvo pravosuđa i uprave

Počinitelji kaznenih djela u 2020. Godini kojima je izrečena probacijska mjera najčešće su počinili kaznena djela protiv braka, obitelji i djece što zahtijeva i izricanje zaštitnog nadzora, posebne obveze ili sigurnosne mjere uz uvjetnu osudu. Osim toga, veći broj predmeta u 2020. godini odnosi se na nadzor osuđenika koji su zatvorsku kaznu služili zbog počinjenja kaznenih djela protiv imovine (teška krađa, krađa, razbojništvo), a nešto manji postotak su kaznena djela protiv zdravlja ljudi.

Sektor za probaciju sastoji se od ukupno 14 lokalnih probacijskih ureda s time da se dva nalaze na području Zagreba. Uz probacijske urede nalaze se i Odjeli za probacijske poslove, Odjeli za probacijske poslove tijekom i nakon izvršavanja kazne zatvora i uvjetnog otpusta, Odjeli za pravnu podršku probacijskom sustavu, Odjel za strateško planiranje, razvoj i analitiku i Službe za koordinaciju i razvoj probacijskog sustava. 2017. godine spojena je sa zatvorskim sustavom u jedinstvenu upravu kako bi zajednički formirale logičnu cjelinu svih ciklusa izvršenja kazne te danas djeluje kao Sektor za probaciju unutar Uprave za zatvorski sustav i probaciju (Špero i Brkić, 2021.:603). U sklopu Uprave za zatvorski sustav i probaciju nalazi se Središnji ured za probaciju. Prema Zakonu o probaciji (2018.) Središnji ured prati, unapređuje i nadzire zakonitost rada i postupanja u probacijskim uredima te provodi nadzor nad radom probacijskih ureda, prati i proučava primjenu propisa o izvršavanju probacijskih poslova, neposredno poduzima ili nadležnim tijelima predlaže mjere za poboljšanje probacijskog sustava, prikuplja i obrađuje statističke podatke. Osim toga, Zakon (2018.) omogućava osnivanje međuresornog odbora za potrebe koordinacije i unaprjeđenja kvalitete obavljanja probacijskih poslova.

Predstavnici Sektora za probaciju angažirani su kao stručnjaci Vijeća Europe kada se organiziraju radionice vezane uz izgradnju probacijskog sustava te su također hrvatski probacijski službenici uključeni kao konzultanti i u nekoliko međunarodnih projekata u državama u kojima se probacija tek formira (Kovčo Vukadin i Špero, 2015.:699h).

Hrvatska je i članica Europskog udruženja probacijskih službi. Osim toga, postoji i suradnja sa udrugama registriranim u Republici Hrvatskoj. Hrvatski probacijski sustav prepoznat je kao kvalitetan od strane ključnih europskih aktera te zadovoljava europske standarde koji dovode do harmonizacije svih probacijskih službi. Kvalitetu potvrđuje i nagrada u kategoriji „Razvoj nacionalne probacijske službe“ Europskog udruženja probacijskih službi.

Osim što je probacijski sustav povezan s europskim, postoji suradnja i s udrugama registriranim na prostoru Republike Hrvatske. Primjerice s Udrugom Vida i Ambidekster klubom koji pomažu u projektima. Probacijski službenici s Udrugom Vida su kroz 2019. godinu radili na unaprjeđenju metodologije za procjenu stanja počinitelja s problemom ovisnosti kako bi se adekvatnije moglo odgovoriti na njihove potrebe, a Ambidekster klub je educirao službenike probacijskih ureda za primjenu participativnih metoda i pristupa u stručnom radu s počiniteljima⁵.

Probacijski sustav u svoju nadležnost nema uvršten rad sa maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. Prema Zakonu za izvršavanje sankcija izrečenima maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje (2013.) Centar za socijalnu skrb pružit će sustavnu stručnu pomoć maloljetniku radi prevladavanja teškoća nakon otpusta i stvaranja uvjeta za njegovo uključivanje u svakodnevni život, osobito za razvoj osobnih mogućnosti i njegovog odgovornog odnosa prema sebi, obitelji i društvu te ga nadzirati dok za to postoji potreba, a najmanje šest mjeseci po otpustu.

3. POVEZANOST SOCIJALNOG RADA I PROBACIJSKOG SUSTAVA

3.1. Smanjenje povezanosti socijalnog rada i probacijskog sustava

Probacijske poslove obavljaju probacijski službenici koji imaju završen odgovarajući stupanj obrazovanja u području socijalne pedagogije, socijalnog rada, psihologije,

⁵ Ministarstvo pravosuđa i uprave,
https://mpu.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Probacija/bilten%20probacija%20novi_prosinac%20n%202020.pdf, posjećeno dana: 26.4.2022.

pravnih znanosti te drugih društvenih i humanističkih znanosti (Zakon o probaciji, NN 99/18., čl.4., st.8.). Navedena zakonska odredba koja se primjenjuje na području Republike Hrvatske, ne sluti na smanjenje povezanosti socijalnog rada i probacijskog sustava, ali propisani probacijski poslovi govore nešto više o tome. Prema Zakonu o probaciji (2018.) samo izrada pojedinačnog programa postupanja se može povezati sa socijalnim radom s obzirom da je izrada individualnih planova promjene djelatnost socijalnih radnika. U Hrvatskoj utjecaj na povezanost socijalnog rada i probacijskog sustava ima i opseg administrativnog dijela posla probacijskih službenika koji su dužni pisati izvješća na zahtjev državnog odvjetnika, suda, suca izvršenja, kaznionica odnosno zatvora te tijela nadležnog za uvjetni otpust. Službenici nerijetko rade na velikom broju predmeta i glavni im je zadatak kontrola rizika to jest praćenje ponašanja počinitelja, a zbog radne opterećenosti manje se mogu baviti počiniteljem na dubljoj, smislenijoj razini (Maloić, 2016.:129).

Probacijski službenici su dobili nove funkcije što teško koegzistira sa terapijskim i tradicionalnim vrijednostima (Harris, 1980.). Smatra se da je važnija zaštita javnosti i individualna odgovornost počinitelja, a savjetovanje i stvaranje povjerljivog odnosa je palo u drugi plan, povećan značaj se pridaje i procjeni rizika te radu u zajednici (Buchanan i Millar, 1997.). Hrvatska se pronalazi u tome s obzirom da Zakon o probaciji (2018.) navodi da su probacijski poslovi organizacija i provođenje rada za opće dobro, u čemu je vidljiv kontekst rada u zajednici, a zakon propisuje i procjenu rizičnih čimbenika. Umjesto da procjene rizika budu iskorištene za usmjeravanje rehabilitacijskih napora, često su jednostavno povećali percipiranu potrebu za kontrolom (Raynor i Vanstone, 2015.:5, prema Raynor, 2010.). Zaštita javnosti je jedan od europskih standarda koji se moraju poštivati. Smanjenje povezanosti u Republici Hrvatskoj se najviše može očitovati kroz standard zaštite javnosti s obzirom na javno mijenje o počiniteljima kaznenih djela. Negativan stav prema počiniteljima kaznenih djela potvrđuje istraživanje u kojima je iskazano društveno neprihvatanje bivših zatvorenika (Grozđanić i Karlavariš-Bremer, 2003). Socijalni radnici često rade s ljudima koje društvo smatra "lijenima, devijantnima, nevrijednima pažnje" ili

"onima koji zapravo tu pomoć ne zaslužuju" što znači da je njihov posao zaštita društva i provođenje socijalne kontrole tamo gdje su zatajili obitelj, zajednica ili pojedinac (Urbanc, 2001.). Dodatan problem povezanosti koji proizlazi iz zaštite društvene zajednice predstavlja i impliciranje na socijalnu kontrolu što je suprotno provođenju antiopresivne prakse u socijalnom radu koja omogućuje osnaživanje korisnika i razumijevanje odnosa korisnika i njegovog socijalnog konteksta. Standard zaštite javnosti i potrebe za resocijalizacijom počinitelja kaznenih djela kao dva kontradiktorna koncepta doprinose smanjenju povezanosti i povećanju etičkih dilema s obzirom da procjena kriminogenih čimbenika predstavlja izazov i polazišnu točku rada s prijestupnicima.

Na prostoru Republike Hrvatske ne može se govoriti o zabrinjavajućem smanjenju povezanosti socijalnog rada i probacijske službe s obzirom da je probacijski sustav novitet na našim prostorima te se ulažu veliki naponi da djelovanje sustava bude produktivno i u skladu s naputcima. Određeni čimbenici poput viška administrativnog dijela posla, socijalna kontrola, zaštita javnosti kao postavljeni europski imperativ mogu se smatrati rizičnim za nastanak krize povezanosti.

3.2. Ideologija socijalnog rada u probacijskoj službi

Organizirane društvene strukture kroz međusobnu interakciju nastoje prepoznati zahtjeve i potrebe pojedinaca, grupe ili zajednice te svoje djelovanje usmjeriti na potrebe kako bi se stvorilo blagostanje. Isti cilj ima i profesija socijalnog rada koja već dugi niz godina nastoji prepoznati, djelovati i ukloniti poteškoće u okruženju te razvijati ljudske potencijale. Socijalni rad je nastao na humanitarnim i demokratskim idealima i njegove su vrijednosti temeljene na poštivanju jednakosti, vrijednosti i dostojanstva svih ljudi te su utjelovljene u etičkim kodeksima. Principi socijalne pravde, ljudskih prava, kolektivne odgovornosti i poštivanja različitosti u središtu su socijalnog rada.

Jedan od osnovnih principa socijalnog rada je socijalna pravda. Socijalna pravda jedan je od temelja društvenog napretka, a postiže se, između ostalog, suzbijanjem

siromaštva i osiguravanjem jednakih mogućnosti u radu, obrazovanju i drugim područjima života, što je moguće jedino u društvu u kojem se poštuju ljudska prava i slobode te jednakost svih članova.⁶ Upravo ovaj princip socijalnog rada naveden je i u međunarodnom dokumentu Ujedinjenih naroda pod nazivom Tokijska pravila. S obzirom da se počinitelji kaznenih djela smatraju marginaliziranom skupinom društva, probacijski službenici dužni su ih socijalno uključiti te im priznati prava koja im pripadaju i osigurati usluge kako bi se mogli smatrati punopravnim članovima društva, a upravo takav pristup proizlazi iz socijalnog rada.

Naredni princip socijalnog rada je i poštivanje ljudskih prava korisnika. Sve intervencije probacijskih službenika trebaju biti utemeljene na poštivanju dostojanstva, zdravlja, sigurnosti i blagostanja počinitelja (Kovčo Vukadin i Špero, 2015.:674i). Metoda socijalnog rada s pojedincem primjenjiva je i u radu probacijskih službenika jer počiva na osnovnim ljudskim pravima. Metoda zahtijeva prihvaćanje, neosuđivanje, povjerljivost, izražavanje osjećaja, individualizaciju i samoodređenje. Neosuđivački stav je bitan u radu s počiniteljima kaznenih djela jer povratkom u društvo doživljavaju mnogo predrasuda te je osuđivački stav stručne osobe rizičan čimbenik za uspostavu odnosa, a može dovesti i da korisnik internalizira negativne stavove iz okruženja ili stavove probacijskog službenika. Intervencije probacijskih službi treba provoditi bez diskriminacije prema bilo kojoj osnovi (Kovčo Vukadin i Špero, 2015.:j). Rad sa maloljetnim počiniteljima kaznenih djela zahtijeva dodatnu pozornost oko poštivanja prava djece. Jedna od posebnosti postupanja prema maloljetnim, u odnosu na punoljetne počinitelje kaznenih djela, jest i nastojanje da se izbjegne etiketiranje, diskriminaciju te svaki drugi oblik psihičkih trauma kod maloljetnika (Ricijaš, 2005.:130). Postoje međunarodni instrumenti poput Konvencije o pravima djece koja se koristi i u socijalnom radu i u probacijskim sustavima koji rade i sa maloljetnim počiniteljima. U kaznenopravnom sustavu prava maloljetnika su: pravo biti saslušan, pravo na obaviještenost, pravo na zaštitu i privatnost i pravo

⁶ Pučka pravobraniteljica Republike Hrvatske, <https://www.ombudsman.hr/hr/smanjivanje-nejednakosti-put-je-prema-socijalnoj-pravdi/>, posjećeno dana 27.4.2022.

na nediskriminaciju (Zagorec, 2017.a). Nažalost, postupanje prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela još uvijek nije ujednačeno, a niti su njihova prava u dovoljnoj mjeri zaštićena (Zagorec, 2017.b).

Jedan od srednišnjih principa socijalnog rada je i kolektivna odgovornost. Ideja kolektivne odgovornosti naglašava realnost da pojedina ljudska prava mogu biti ostvarena na svakodnevnoj osnovi samo ako su ljudi spremni preuzeti odgovornost jedni za druge i okolinu, te važnost stvaranja recipročnih odnose unutar zajednice⁷. Kolektivna odgovornost u probacijskoj službi je teže primjenjiva. Postoji velika vjerojatnost da je počinjenjem kaznenog djela prijestupnik ugrozio nečije pravo iz određene generacije ljudskih prava. Kako bi se uspostavila ravnoteža u već narušenom konceptu kolektivne odgovornosti, potrebno je da probacijski službenik kroz rad uspješno reintegrira i resocijalizira korisnika kako ne bi ponovno ugrozio nečije pravo te da se počnu stvarati recipročni odnosi u zajednici. Samim djelovanjem probacijske službe preuzima se odgovornost za druge osobe, ali i okolinu s obzirom na zaštitu javnosti.

Poštivanje različitosti jedan od bitnijih principa u radu s korisnicima. Socijalne radnice i socijalni radnici trebaju pružati socijalne usluge kojima će uvažavati različitosti korisnika i korisnica s obzirom na etnicitet, porijeklo, rasu, spol, seksualnu orijentaciju, dob, bračni status, političko uvjerenje, religijsku pripadnost, zdravstveni status, mentalne ili tjelesne sposobnosti⁸. Poštivanje različitosti u probacijskoj službi treba biti postavljeni standard. Europska grupa za probacijski kurikulum istaknula je rad s raznolikim obilježjima korisnika kao jednu od ključnih značajki djelatnosti probacijskog službenika (Maloić i Ricijaš, 2014.).

3.3. Važnost i značaj povezanosti socijalnog rada i probacijskog sustava

Ovisno o vrsti probacijskog posla, o fazi postupanja s počiniteljem, te ovisno o svrsi postupanja i obilježjima i potrebama počinitelja, europski probacijski sustavi

⁷ European association of schools of social work, <https://www.eassw.org/global/globalna-definicija-profesije-socijalnog-rada/>, posjećeno dana 28.4.2022.

⁸ Etički kodeks socijalnih radnika, <https://dssr.hr/o-nama/eticki-kodeks/>, posjećeno dana 29.4.2022.

uspostavljaju suradnju s pružateljima različitih socijalnih usluga (Maloić i Rajić, 2012.:36d). Ne postoji jasan okvir suradnje probacijskog sustava i socijalnog rada s obzirom na različitu organizaciju probacijskih službi u europskim zemljama. Najčešći oblik suradnje je kroz sporazume ili ugovore između probacijskih službi i sustava socijalne skrbi. Odličan primjer suradnje je Nizozemska koja ima razvijen koncept regionalnih kuća sigurnosti, unutar kojih rade predstavnici različitih sustava smješteni u istom prostoru te na taj način osiguravaju intersektorsku suradnju te je klijentima omogućio da na jednom mjestu dobiju sve informacije (Maloić i Rajić, 2012.e).

Važnost i značaj povezanosti socijalnog rada i probacijskog sustava se očituje već u socijalnoj komponenti koja je dio etiološkog aspekta kriminala. Počinitelji kaznenih djela nerijetko marginalno sudjeluju u ekonomskom, socijalnom, političkom i kulturnom životu zajednice te se radi se o vrlo raznolikoj populaciji čiji su resursi oskudni, a u korištenju mogućnosti resursa u zajednici i načinima njihovog ostvarivanja često su neinformirani, nedovoljno uporni, nepovjerljivi i skloni različitim oblicima manipulativnog ponašanja (Maloić i Rajić, 2012.f).

Osim toga, određene vrste kaznenog djela koju je osuđenik počinio ukazuju na još veću potrebu za suradnjom dvaju sustava zbog resursa, vještina i instrumenata koji su primjenjivi iz sustava socijalne skrbi u sustav probacijske službe. Potreba intersektorskog pristupa i koordiniranja socijalnog i probacijskog rada naročito je prisutna kod obiteljskog nasilja, kod kaznenih djela počinjenih na štetu djece i maloljetnika (naročito ako su ta kaznena djela vezana uz zakazivanje u roditeljskoj ulozi) te kada je činjenje kaznenih djela povezano sa siromaštvom i socijalnom isključenošću, alkoholizmom i ovisnostima o drogama (Maloić i Rajić, 2012.:45g). Također, socijalni rad kroz nevladine organizacije ima mogućnost da na kvalitetan način zbrine i počinitelja kaznenog djela, ali i žrtvu čija je zaštita jednako bitna.

4. SOCIJALNI RAD KAO ALAT UČINKOVITE PROBACIJSKE DJELATNOSTI

4.1. Usporedba kompetencija socijalnih radnika i kompetencija probacijskih službenika

U svakoj profesionalnoj djelatnosti postoji niz kompetencija koje su postavljene kao zahtjevi za službenike, ali i preduvjet za obavljanje kvalitetne i svrhovite prakse. Socijalni radnici i probacijski službenici nisu iznimke te svoje kompetencije grade kroz obrazovanje, ali i cjeloživotno učenje koje je potrebno u objema strukama. Također mnoge vještine se tijekom obavljanja djelatnosti dovedu do savršenstva.

S obzirom da se probacijska služba smatra mladim sustavom u sklopu hrvatskog pravosuđa, sustavno obrazovanje za probacijske službenike ne postoji što je i vidljivo i po zakonskom uređenju u kojem se navodi koji stručnjaci ulaze u obzir za obavljanje poslova probacijskog službenika. Dakle, pred hrvatskom probacijskom službom bili su i ostaju složeni izazovi definiranja i argumentiranja potrebne vrste obrazovanja probacijskih službenika pri zapošljavanju, kao i osmišljavanje i provođenje načina naknadnog obrazovanja probacijskih službenika tijekom njihove profesionalne karijere (Maloić i Ricijaš, 2014.:512a). U drugim europskim zemljama pitanje obrazovanja je riješeno što proizlazi i iz dugoročnije povijesti probacijskih sustava u određenim zemljama. U Belgiji, Danskoj i Njemačkoj probacijski službenici počinju raditi nakon završenog preddiplomskog studija, a u Nizozemskoj te Engleskoj i Walesu probacijski službenici imaju posebne studije probacije organizirane na više razina (Maloić i Ricijaš, 2014.b).

S obzirom da je prisutna različitost u naglašavanju europskih standarda u probacijskoj djelatnosti iznimno je teško izabrati koje su sve kompetencije potrebne za obavljanje navedene djelatnosti. Primjerice, ako pojedina zemlja naglašava smanjenje recidivizma, jedna od bitnih vještina probacijskog službenika bi bila procjena kriminogenih čimbenika, a ako druga zemlja naglašava resocijalizaciju potrebno je imati empatiju i pružiti individualan pristup. Europska grupa za probacijski kurikulum sažela je ključne kompetencije, a one su: kreiranje i razvoj profesionalnog odnosa,

komuniciranje s dobrovoljnim i nedobrovoljnim klijentima, procjena ponašanja počinitelja kaznenog djela, planiranje i pružanje učinkovitih intervencija, rad s raznolikim obilježjima klijenata, rad s drugim agencijama i pisanje relevantnih izvješća (Maloić i Ricijaš, 2014.:522c). Kreiranje i razvoj profesionalnog odnosa i komuniciranje s dobrovoljnim i nedobrovoljnim klijentima mogu se svesti na princip uspostave kvalitetnog odnosa. Princip uspostave odnosa između probacijskog službenika i korisnika uključuje uvažavajući odnos prema počinitelju, pokazivanje optimizma i empatije, poticanje suradničkog donošenja odluka, prepoznavanje autonomnosti i individualnosti klijenta (Dowden i Andrews, 2004., prema Maloić i Ricijaš, 2014.d). Navedeni princip neizbježan je u socijalnom radu te pripada procesnim kompetencijama socijalnih radnika te također uključuje navedene vještine. Primjerice suradničko donošenje odluka se u socijalnom radu odnosi se na partnerski pristup s korisnicima te kompetenciju jasnog obrazloženja kada je mogućnost suradnje ograničena (Buljevac i sur., 2020.). Također, kompetencija jasnog obrazloženja je kod probacijskih službenika vidljiva kroz pojašnjavanje pravila i očekivanja i korištenje strategija za popuštanje u otporima, ali koje nisu dominirajuće ili zlostavljajuće (Dowden i Andrews, 2004., prema Maloić i Ricijaš, 2014.e). Uvažavajući odnos prema počinitelju, prepoznavanje autonomije i poštivanje istog u kompetencijama socijalnog radnika se očituje kroz poštivanje profesionalne etike. Profesionalna etika podrazumijeva autonomiju korisnika u donošenju životnih izbora, otvorenost za individualne različitosti te potrebu da se o korisniku govori bez korištenja stigmatizirajuće komunikacije (Buljevac i sur., 2020.a). Veliki naglasak u socijalnom radu je na sposobnosti empatije koja se u radu smatra socijalnom kompetencijom.

Iduća kompetencija probacijskih službenika je procjena ponašanja počinitelja kaznenih djela. Procjena podrazumijeva procjenu kriminogenih potreba kako bi se omogućilo upravljanje rizikom te na taj način poštovali određeni europski standardi poput zaštite zajednice. Na temelju dobre procjene i kvalitetnoj odluci za daljnje postupanje moguće je doseći određene europske standarde. Primjerice, istraživanje Mullineuxa i suradnika (2020.) pokazalo je povezanost procjene i ponavljanja

kaznenog djela iz čega se može zaključiti da je procjena značajan prediktor za smanjenje recidivizma kao jednog od europskih preporuka. Istraživanje Raynora i suradnika (2016.) je u skladu sa tim zaključkom jer njihovo istraživanje je pokazalo da vješt probacijski nadzor može doprinijeti smanjenju recidivizma. Procjena u socijalnom radu se odnosi na procesne kompetencije te je usmjerena na prikupljanje i integraciju podataka iz različitih izvora poput direktnog razgovora sa korisnikom, a ujedno je i temelj za odluku i daljnje postupanje socijalnog radnika. Procjena probacijskog službenika i socijalnog radnika se značajno razlikuju u postupanju stručnjaka, ali cilj je sličan jer na temelju procjene će se dobiti konačna odluka o daljnjem postupanju.

Planiranje i pružanje intervencija neizostavan je dio socijalnog rada i probacijskih službenika. U socijalnom radu planiranje, provedba i evaluacija intervencija pripada dimenziji procesnih kompetencija koje su potrebne za izravan rad s korisnicima (Bogo 2010., prema Buljevac i sur., 2020.b). Prilikom provedbe intervencija, socijalni radnici trebaju pokazati znanje i vještine primjene određenih metoda i tehnika unutar adekvatnog zakonskog okvira, ali i trebaju prepoznati kada je vrijeme da promijene način djelovanja ako postojeći ne daje rezultate, kao i prethodno biti spremni namogući rezervni plan djelovanja (Buljevac i sur., 2020.:35c). Također, probacijski službenici kroz intervencije sa svojim korisnicima za cilj imaju promjenu obrazaca ponašanja te usvajanju novih te je i u njihovim radu nužno slijediti zakonski okvir, protokole i europske standarde. Kod bilo koje intervencije prije konačno utvrđene krivnje počinitelja potreban je informirani pristanak počinitelja, a intervencija treba biti bez predrasuda u odnosu na presumpciju nevinosti (Kovčo Vukadin i sur., 2011.a).

Rad s drugim agencijama odnosno uspostava suradnje sa ostalim dionicima poput sudaca i državnih odvjetnika sastavni je dio u individualnom radu s korisnicima. Suradnja je i čimbenik za što kvalitetnije pružanje usluga. Međusektorska suradnja, kao metakompetencija socijalnog radnika podrazumijeva aktivaciju lokalnih resursa (Buljevac i sur., 2020.d). Jednako tako, suradnja u obje struke podrazumijeva i interdisciplinarnost jer u obje struke nije moguće jednodimenzionalno pristupiti

poteškoćama s kojima se nose korisnici već je potrebno u što više životnih aspekata djelovati kako bi se korisnika osnažilo i dovelo do kvalitetnijeg življenja.

Pisanje relevantnih izvješća kao administrativni dio posla zastupljen je u socijalnom radu i probacijskoj službi. Zakon o probaciji opisuje izradu izvješća kao jedan od probacijskih poslova. Iako i vođenje dokumentacije predstavlja jedan vid međusektorske suradnje i djelovanja unutar zakonskog okvira često je i prediktor za smanjeni opseg rada s korisnicima.

4.2.Značajke socijalnog rada u probacijskoj službi potrebne za izvršavanje postpenološke zaštite

Postpenalna zaštita podrazumijeva intervencije koje se poduzimaju u svrhu prevencije ponovnoga počinjenja kaznenog djela otpuštenog zatvorenika, pri čemu su neka nacionalna zakonodavstva i društva sklonija staviti naglasak na sadržaje kao što su: obveze, nadzor, ograničenja, zabrane i slično, dok su drugi skloniji intervencijama usmjerenima na socijalnu reintegraciju, to jest tretmanskim sadržajima i programima socijalne podrške općenito (Maloić, 2020.:12). Glavni cilj poslijepenalne zaštite u tom procesu predstavlja pomoć otpuštenim zatvorenicima u prevladavanju stigme i drugih štetnih učinaka zatvaranja, kao i brojnih prepreka s kojima se suočavaju prilikom reintegracije u zajednicu (Maloić, 2020.:13a). To je kompleksan proces jer se zatvorenici po otpustu suočavaju sa poteškoćama vezanih promjenu stavova, razmišljanja i ponašanja, smještaj, zapošljavanje, zdravlje, financije, obiteljske odnose i ovisnost (Markson i sur., 2015., prema Blažeka Kokorić i sur., 2020.:62). Poslijepenalna zaštita se može usmjeriti na rizik, potrebe ili istovremeno rizik i potrebe te na snage počinitelja kaznenog djela. Ako je fokus samo na riziku onda je cilj kontrola počinitelja, a kod potreba je težište na otpuštenom zatvoreniku kojemu se nastoje osigurati adekvatni tretmani dok usmjerenost na rizik i potrebe podrazumijeva njihovu kombinaciju, a snage korisnika uključuju počinitelja kao resurs (Maloić, 2020.b).

Socijalni radnici bi se svakako usmjerili na rizik i potrebe istovremeno te na snage korisnika. Kao što je već navedeno u poglavlju smanjenja povezanosti socijalnog rada i probacijskog sustava, postoji implikacija na socijalnu kontrolu što bi se ponovno dogodilo ako se u svom radu isključivo usmjere na rizik. Kada bi se fokusirali samo na kontrolu počinitelja kaznenog djela, ostvario bi se europski standard zaštite zajednice, ali bi počinitelji za resocijalizacijski i reintegracijski proces ostali zakinuti te se na taj način cilj poslijepenalne zaštite ne bi ostvario. Model usmjeren na rizik i potrebe te osnaživanje korisnika je adekvatniji za slijeđenje naputaka Europske unije, ali i cilja takve zaštite. Usmjerenost na potrebe i rizik podrazumijeva osiguravanje zaštite zajednice sa nadzorom počinitelja, ali i korištenje međusektorske suradnje kao jedne od vještina socijalnih radnika kako bi se iskoristili svi resursi potrebni za pružanje kvalitetnije usluge i priznavanje svih prava na koje počinitelj kaznenog djela ima po izlasku iz penalne ustanove. Usmjerenost na snage korisnika u središtu je socijalnog rada što dokazuje i razvoj teoretskog okvira (teorija osnaživanja) koji je poslužio za daljnji razvoj praktične djelatnosti. Osnaživanje se razumijeva kao namjerni proces koji uključuje inicijativu i djelovanje osoba u zadobivanju moći, preuzimanju kontrole u vlastitom životu i boljem pristupu društvenim resursima, a u procesu osnaživanja nastoji se da korisnici spoznaju i kritički razumijevaju strukturne nejednakosti i prepreke te ih poduprijeti u razvijanju onih vještina i akcija kako bi promijenili svoj položaj u društvu (Kletečki Radović, 2008.). Iznimno bitan proces u osnaživanju korisnika je i kritična svjesnost koja podrazumijeva kognitivnu komponentu identificiranja sa sebi sličnima, smanjivanje samookrivljavanja za prošle događaje i osjećaj osobne slobode (Kletečki Radović, 2008.:224a). Bez sagledavanja vlastitih pozicija u društvu i preuzimanja odgovornosti za osobna činjenja ili nečinjenja, nema zadovoljavajućih pomaka u smjeru ostvarivanja značajnijih interesa za vlastiti boljitak (Kletečki Radović, 2008.b). S počiniteljima kaznenih djela potrebno je raditi na osnaživanju njih samih s obzirom da po izlasku iz penalne ustanove su marginalizirani sloj društva koji je suočen sa stigmatizacijom i neravnopravnom položaju u društvu. Upravo je marginalizacija velika prepreka u poslijepenalnoj zaštiti, ali socijalni radnici su educirani i za rad s takvim skupinama korisnika. Osim toga,

jedna od vrijednosti socijalnog rada po Etičkom kodeksu je socijalna pravda koja veže stručnjake da se zalažu za pravednu raspodjelu resursa, ravnopravnost i socijalnu koheziju.

Poslijepenalna zaštita kompleksan je proces koji zahtijeva sistemski pristup koji je odraz ekološke teorije, a izrazito je zastupljena u socijalnom radu jer uzima u obzir osobu u okruženju. Iz ekološke teorije proizašao je i koncept rizika i otpornosti kojeg socijalni radnici koriste kako bi procijenili zaštitne i rizične čimbenike na individualnoj, socijalnoj i interpersonalnoj razini. Taj koncept upućuje na potrebu holističkog pristupa u procjeni životne situacije počinitelja kaznenih djela. Potrebno je uzeti u obzir sve segmente u životu pojedinca kako bi proces bio uspješan. Segmenti u životu pojedinca su zadovoljenje psiholoških, socijalnih i fizičkih potreba kako bi se barem osigurao egzistencijalni minimum, a u najboljem slučaju potpuna dobrobit pojedinca. Socijalni radnici usmjeravaju se na sve životne potrebe korisnika te je iz navedenog potrebna veća zastupljenost socijalnog rada u tom procesu. Kako bi se poslijepenalni prihvati pokrenuo bitno je razviti individualni plan promjene koji je standardna praksa u socijalnom radu te ga evaluirati kako bi se na vrijeme uočile promjene u korisnikovom životu te na taj način izmijenili ciljevi individualnog plana. S obzirom na to, u poslijepenalnoj zaštiti potrebno je koristiti jednu od metodoloških razina socijalnog rada, a to je socijalni rad s pojedincem koji podrazumijeva djelotvornost procesa kroz međusobnu interakciju, u ovom slučaju zatvorenika po otpustu i okolinske situacije te se temelji na već spomenutoj ekološkoj teoriji.

Osim toga, potrebno je koristiti i metodu socijalnog rada s obitelji. Obiteljske veze mogu imati doprinos na počinjenje kaznenog djela. Obiteljski su odnosi temeljne komponente u procesu kognitivnih promjena te omogućuju razvitak osobnosti nekompatibilana s nastavkom činjenja kaznenih djela, uz percepciju sebe kao korisnoga člana društva (Maloić i Todosiev, 2020.).

4.2.1 Značajke socijalnog rada u resocijalizaciji

Proces resocijalizacije počinje već tijekom izdržavanja kazne zatvora. U Republici Hrvatskoj postoji nedovoljna zastupljenost tretmana usmjerenih na resocijalizaciju tijekom izdržavanja kazne zatvora. Jedan od glavnih izazova odnosi se na nedostatak stručnjaka u svim zatvorskim sektorima, a ponajprije u tretmanskim odjelima (Getoš Kalac, 2021.:106). Tijekom izvršavanja kazne zatvorenika se potiče da razvije osjećaj odgovornosti i ojača svoje socijalne vještine u svrhu što bolje pripreme za život na slobodi te mu se omogućuje održavanje odnosa s obitelji, kontaktiranje s tijelima državne vlasti, ustanovama i udrugama te osobama koje se organizirano bave pružanjem pomoći zatvoreniku (Blažeka Kokorić i sur., 2020.:72a). Kada se otpust zatvorenika bliži, proces resocijalizacije se intenzivira i tada se već pokreće informiranje zatvorenika o pravima koje mogu ostvariti u centrima za socijalnu skrb. Nakon otpusta, u centrima za socijalnu skrb svaka osoba ima pravo na informaciju o pravima i uslugama te pravo na podršku u prevladavanju komunikacijskih teškoća, pomoć kod utvrđivanja potreba, početnu procjenu mogućnosti korisnika te podršku i pomoć pri izboru prava i usluga u sustavu socijalne skrbi (Blažeka Kokorić i sur., 2020.:72b).

Velik udio djelovanja socijalnih radnika se očituje kroz rad neprofitnih organizacija koji u svom radu osmišljavaju projekte usmjerene na specifične skupine korisnika i njihove potrebe. Jedna od takvih organizacija je i Udruga za kreativni socijalni rad koja do danas pridonosi procesu resocijalizacije po otpustu iz penalnih ustanova. Jedan od takvih projekata bio je „Na tvojoj strani“ koji je služio za podršku zatvorenicima u resocijalizaciji. Također, hvalevrijedan projekt je projekt za resocijalizaciju ovisnika o opojnim drogama nakon odsluženja kazne zatvora. Projekt je nastao zbog održivosti apstinencije te je korišten multimodalni pristup u kojem se kroz širok raspon raznolikih aktivnosti s ciljem zadovoljavanja raznih pozitivnih aspiracija korisnika omogućava uvid da život u apstinenciji i bez počinjenja kaznenih djela ima smisla i vrijedi ga živjeti (Blažeka Kokorić i sur., 2020.c). Kroz takve projekte najviše se očituju kompetencije međusektorske suradnje, uspostave kvalitetnog suradničkog

odnosa, procjene potreba i odgovor na iste te poštivanje koncepta samoodređenja. Naravno međusektorska suradnja ima prednost jer omogućuje interdisciplinarnan pristup koji je nužan za korisnike sa višestrukim potrebama.

Kroz resocijalizaciju bitno je promijeniti životni stil nekadašnjih počinitelja kaznenih djela. Smatra se da činjenje kriminalnih djela raste kada pojedincima nedostaje unutarnjih i vanjskih resursa pomoću kojih bi postigli svoje ciljeve na prosocijalan način (Blažeka Kokorić i sur., 2020.d). Upravo zbog smanjenja recidivizma, promjena životnog stila koji je ključan za resocijalizaciju podrazumijeva osnaživanje i usmjeravanje korisnika na preuzimanje aktivne uloge u svom životu što je također standardna praksa u socijalnom radu. U resocijalizaciji bitno je pružanje psihosocijalnih intervencija te korištenje savjetodavnog rada. Takvim putem će se ojačati unutarnji resursi. Prepoznavanje unutarnjih resursa i korištenja istih predstavlja velik problem jer svatko želi biti uspješan, no malo tko je spreman podnijeti cijenu uspjeha te je zato potrebno kod njih razvijati ustrajnost za život u skladu sa društvenim normama (Blažeka Kokorić i sur., 2020.e). Za ojačavanje vanjskih resursa potrebno je da se iskoriste kompetencije socijalnih radnika poput međusektorske suradnje, poznavanja lokalnih resursa i poznavanja prava iz sustava socijalne skrbi.

4.2.2 Značajke socijalnog rada u reintegraciji

S obzirom na krizu zatvorskog sustava 70-ih godina koja je dovela do prekapacitiranosti penalnih ustanova i povećane stope recidivizma, reintegracija zatvorenika u zajednicu se činilo utopijskim rješenjem. Uvođenjem rehabilitacijskog pristupa kao odgovora na krizu želi se ojačati odgovornost počinitelja kaznenog djela i odgovornost društva za dostupnost intervencija i usluga potrebnih zatvorenicima u svrhu njihove socijalne reintegracije i povećanja sigurnosti društva (Bonta i Andrews, 2012., prema Maloić i Jandrić Nišević, 2020.).

Zemlja koja je uspjela ostvariti reintegraciju zatvorenika te na taj način imati najmanju stopu recidivizma je Norveška. Njihov zatvorski sustav temelji se na ideji da smještaj u zatvoru treba biti što sličniji životu u zajednici. Većinu odgovornosti prebacili su na

pružatelje usluga u zajednici. Oni su odgovorni za reintegracijske programe u zatvorskom sustavu, kao što su medicinski, obrazovni, programi zapošljavanja, kulturni i religijski programi te se ne taj način osigurava kontinuitet usluga i višesektorska uključenost (Maloić i Jandrić Nišević, 2020.:52a). Takav model primjenjiv je i u Republici Hrvatskoj u kojoj je još uvijek reintegracijski proces obuhvaćen sa projektima koje organiziraju nevladine organizacije. Od nevladina sektora očekuje se fleksibilnost, novi načini razmišljanja te raznolikost u ponudi koja bolje može pratiti specifične individualne potrebe otpuštenog zatvorenika (Bežovan, 2000., prema Maloić i Jandrić Nišević, 2020.:56b). S obzirom na dobru zastupljenost neprofitnih organizacija u Republici Hrvatskoj moguće je promoviranje inkluzije i educiranje javnosti o socijalnoj uključenosti zatvorenika.

U vremenu smanjene povezanosti probacijskog sustava i socijalnog rada reintegracijski proces je zanemaren zbog naglaska na zaštitu zajednice. U današnje vrijeme potreban je uravnotežen pristup u kojem postoji zaštita javnosti, ali i aktivnosti socijalnih radnika u procesu reintegracije.

Preduvjet za početak procesa reintegracije su kognitivno bihevioralne intervencije što bi značilo da proces resocijalizacije prethodi reintegraciji, ali u praksi se ta dva procesa događaju istovremeno. Da bi imali koristi od socijalnih veza, kojima im se nude programi i usluge u zajednici, zatvorenici najprije trebaju biti motivirani za promjenu i kognitivno pripremljeni za korištenje tih veza (Maloić i Maruna, 2011., prema Maloić i Jandrić Nišević, 2020.:51c). Nadalje, potrebno je ostvariti socijalni kapital. Pružatelji usluga socijalne skrbi najčešće preuzimaju odgovornost uključivanja u zajednicu.

Proces reintegracije obilježen je trećom metodom socijalnog rada u zajednici. Socijalni radnik u organiziranju zajednice u različitim ulogama na svojevrsan način rješava probleme (Žganec, 1995.). Iz takvog definiranja uloge socijalnog rada proizlazi da socijalni radnik u procesu reintegracije ima ulogu zagovaratelja prava, savjetovatelja, procjenitelja potreba specifične skupine kao što su zatvorenici po otpustu, ali i procjenitelja situacijskog konteksta u zajednici i borba protiv

marginalizacije te osiguravanje usluga i tretmana koji za cilj imaju uspješnu reintegraciju. Iz te metode najadekvatniji model za rad s počiniteljima kaznenih djela je model socijalne akcije. Takav model se bori za humanu socijalnu okolinu i pravednu distribuciju resursa.

Također, za reintegraciju se koristi i metoda socijalnog rada s obitelji kao i u cjelokupnoj poslijepenalnoj zaštiti. Komponente koje doprinose uspješnijoj socijalnoj reintegraciji su: snaga obiteljskih odnosa prije i nakon zatvaranja, učestalost kontakata za vrijeme zatvaranja, prosocijalni utjecaj, oblik i razina ponuđene podrške nakon otpusta (Maloić i Todosiev, 2020.a). Naravno, mogući je i negativan doprinos ako postoje narušeni odnosi i antisocijalni utjecaj. Rezultati istraživanja provedenoga u američkoj saveznoj državi Missouri pokazali su da probacijski službenici za socijalnu reintegraciju zatvorenika, uz zaposlenje i apstinenciju od zlouporabe droga, najvažnijim čimbenicima prepoznaju postojanje obiteljske podrške i razvijene stabilne obrasce ponašanja (Seiter, 2002., prema Maloić i Todosiev, 2020.:240b). Čak je i socijalni rad s obitelji prepoznat kao svrhovit u procesu reintegracije od strane europskih institucija. Europskim zatvorskim pravilima u smjeru učinkovite socijalne reintegracije važnim odrednicama u radu sa zatvorenicima ističe se potreba suradnje zatvora sa službama koje nadziru i pomažu otpuštenim zatvorenicima da bi se osigurala podrška obiteljskom životu i pronalasku zaposlenja (Maloić i Todosiev, 2020.:243c). U Standardnim minimalnim pravilima Ujedinjenih naroda za postupanje sa zatvorenicima navodi se potreba za ohrabivanjem zatvorenika prema održavanju odnosno uspostavljanju takvih odnosa s pojedincima i agencijama s kojima će se unaprijediti najbolji interesi obitelji i ostvariti socijalna reintegracija zatvorenika (Maloić i Todosiev, 2020.d). Jednako tako, uz pružatelje usluga iz sustava socijalne skrbi koji pokušavaju razviti socijalni kapital, obitelj ima posrednički doprinos. Kontakti s obiteljima omogućavaju zatvorenicima da sebe vide u socijalno prihvatljivim ulogama, a ne samo u ulozi zatvorenika, a na taj se način svakako uspostavlja, čuva ili obnavlja važan dio socijalnog kapitala zatvorenika (Maloić i Todosiev, 2020.e).

5. ZAKLJUČAK

Probacijska služba ima zavidnu povijesnu podlogu, ali u Republici Hrvatskoj se može smatrati mlađom službom u usporedbi s postojanjem djelatnosti socijalne skrbi u našoj zemlji. Povijesno gledano, probacijski sustav se razvijao na načelu socijalne kontrole te je naglasak isključivo bio na zaštiti zajednice. Međunarodne institucije su uspostavile preporuke i protokole za probacijski sustav kao rezultat krize penalnog sistema, a ne zbog usmjerenja prema humanističkim idealima. Također, probacijski sustavi zemalja Europske unije su drugačije uređeni što je dodatna prepreka za harmonizaciju europskog probacijskog sustava. Iako se svaka zemlja trudi implementirati preporuke i protokole međunarodnih institucija sukladno nacionalnim zakonodavstvima, još uvijek postoji raskorak u djelovanju probacijskog sustava na međunarodnoj razini. Iz povijesnog aspekta, socijalni rad se nikako nije mogao uklopiti u početke probacijskog sustava s obzirom da je socijalni rad profesija koja se temelji na humanističkim vrijednostima od samog začetka te se izrazito naglašava poštivanje ljudskih prava te se uključuje antiopresivna praksa što je u suprotnosti načelu zaštite zajednice. Pojavom alternativnih rješenja poput izvaninstitucionalnih mjera koje su uključivale tretmane usmjerene na počinitelje kaznenih djela ukazao se prostor za djelovanje socijalnih radnika. Tijekom godina, povezanost socijalnog rada i probacije se mijenjala, ovisno o potrebi naglašavanja zaštite zajednice kao europskog standarda. Principi socijalnog rada su itekako primjenjivi u suvremenoj probaciji koja se također brine o poštivanju prava počinitelja kaznenih djela. S obzirom da se socijalna komponenta provlači kroz rad s počiniteljima kaznenih djela, ali se i raščlanjuje u europskim standardima kroz smanjenje recidivizma i zaštite zajednice potrebno je iskoristiti znanja i vještine socijalnih radnika te tri metode na kojima počiva (socijalni rad s pojedincem, socijalni rad s obitelji i socijalni rad u zajednici). Usporedbom kompetencija socijalnih radnika i probacijskih službenika pokazalo se da su identične osim što se razlikuju u procjeni. Socijalni radnici posebice imaju znanje o uspostavi kvalitetnog suradničkog odnosa što se pokazalo potrebnim i za

probacijske službenike. Nadalje, povijesna potreba za izvaninstitucionalnim rješenjima pridonijela je naglašavanju uspostave međusektorske suradnje što je svakodnevica djelovanja socijalnih radnika jer su povezanim sa državnim službama, ali i mnogim nevladinim organizacijama. Uzimajući u obzir potrebne kompetencije za probacijsku službu i kompetencije socijalnih radnika koje su dio standardne prakse takve djelatnosti vidljivo je da socijalni radnici itekako odgovaraju opisu kvalitetnih probacijskih službenika. S obzirom da je probacijska služba novitet u Republici Hrvatskoj ne postoji uspostavljena edukacijska razina kao u nekim drugim europskim zemljama. To bi se moglo popraviti uspostavom dodatnih kolegija o radu s počiniteljima kaznenih djela tijekom edukacije socijalnih radnika ili uvođenjem poslijediplomskog specijalističkog studija koji bi bio usmjeren na specifičnosti rada s počiniteljima kaznenih djela i dobivanje detaljnijeg znanja o djelovanju kaznopravnog sustava. Potreba za socijalnim radom ponajviše se vidi u poslijepenalnoj zaštiti. U poslijepenalnoj zaštiti iskoristive su sve kompetencije socijalnih radnika kao i njihov način rada. Poslijepenalna zaštita koja se raščlanjuje na resocijalizaciju i reintegraciju uključuje korištenje svih metoda socijalnog rada te iskazuje potrebu za senzibilizacijom društva i međusektorsku suradnju. Taj aspekt probacijske službe je svakako u djelokrugu socijalnog rada što se vidi i kroz kontaktiranje centara za socijalnu skrb i uključivanje neprofitnih udruga. Jednostavniji način provođenja poslijepenalne zaštite bi bio osnivanje odjela namijenjenog samo za resocijalizaciju i reintegraciju u zajednicu na kojemu bi radili socijalni radnici, ali i drugi stručnjaci s obzirom na potrebu za interdisciplinarnim pristupom u radu s korisnicima. Upravo zato što je probacijska služba Republike Hrvatske prepoznata kao kvalitetna od strane Europskog udruženja za probaciju, postoji prostor za napredak koji treba uključivati socijalni rad s obzirom na prirodu postavljenih europskih standarda.

6. TABLICE

Tablica 2.1. *Broj zaprimljenih predmeta u razdoblju od 2013. do 2020. godine koji se odnose na izradu izvješća na zahtjev suca izvršenja i kaznionice/zatvora*

Tablica 2.2. *Najčešća vrsta kaznenog djela i izrečena probacijska mjera u 2020.*

7. LITERATURA

1. Aljinović, N. (2021). Institut probacije u Republici Hrvatskoj—izvršavanje suvremenih alternativa. *Policija i sigurnost*, 30(1/2021), 64-99.
2. Blažeka Kokorić, S., Brkić, T., Crnjak, S., Đurak, D., Jandrić Nišević, A., Majdak, M., Radić, I., Ratkajec Gašević, G., Ručević, S. & Savanović, N. (2020). *Uspješna resocijalizacija i reintegracija mladih počinitelja kaznenih djela. Što možemo učiniti?*. Osijek: Centar za nestalu i zlostavljaju djecu.
3. Buchanan, J., & Millar, M. (1997). Probation: reclaiming a social work identity. *Probation Journal.*, 44, 32.
4. Buljevac, M., Opačić, A., & Podobnik, M. (2020). Profesionalne kompetencije socijalnih radnika: temelj identiteta jedne pomažuće profesije. *Ljetopis Socijalnog Rada*, 27(1), 31-56.
5. Confederation of European probation (2022.). Annual plan 2022. Posjećeno dana 18.4.2022. na mrežnoj stranici CEP-a: https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2022/03/Annual-Plan_FINAL.pdf
6. Confederation of European probation (2008). Germany. Posjećeno dana 20.3.2022. na mrežnoj stranici CEP-a. <https://www.cep-probation.org/knowledgebases/germany/>
7. Confederation of European probation (2018). Summary information of probation in Germany. Posjećeno dana 20.3.2022. na mrežnoj stranici CEP-a. <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/Summary2008-information-on-Germany.pdf>
8. European association of schools of social work (2017.). *Globalna definicija profesije socijalnog rada*. Posjećeno dana 28.4.2022. na stranicama organizacije: <https://www.eassw.org/global/globalna-definicija-profesije-socijalnog-rada/>

9. EU probation project (2009). Probation measures and alternative sanction in the EU. Posjećeno dana 20.3.2022. na mrežnoj stranici EU probation project. <https://www.euprobationproject.eu/national.php>
10. Društvo studenata socijalnog rada (2015.) *Etički kodeks socijalnih radnika*. Posjećeno dana 29.4.2022. na stranicama Društva: <https://dssr.hr/o-nama/eticki-kodeks/>
11. Durnescu, I. (2013). The future of probation in Europe: Common in the middle and diverse at the edge. *Probation Journal*, 60(3), 316-324.
12. Getoš Kalac, A. M., Bezić, R., & Šprem, P. (2021). „Ružno pače“ hrvatskoga kaznenog pravosuđa-zatvorski sustav u svjetlu domaćih i europskih trendova. *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, 12(1.), 83-112.
13. Grozdanić V. i Karlavaris-Bremer U. (2003) Stigmatizacija osoba devijantnog ponašanja: Istraživanje stavova studenata. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 24(2), 753-769.
14. Harris, R. J. (1980). A changing service: The case for separating ‘care’ and ‘control’ in probation practice. *The British Journal of Social Work*, 10(2), 163-184.
15. Kletečki Radović, M. (2008). Teorija osnaživanja u socijalnom radu. *Ljetopis socijalnog rada*, 15(2), 215-242.
16. Kovčo Vukadin, I., Rajić, S., & Balenović, M. (2009). Uspostava probacijskog sustava-novi izazov za Hrvatsku?. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 16(2), 711-751.
17. Kovčo Vukadin, I., Maloić, S., & Rajić, S. (2012). Policija i probacija–novi partneri u zaštiti zajednice?. *Policija i sigurnost*, 21(4), 800-820.
18. Kovčo Vukadin, I., Rajić, S., & Maloić, S. (2011). Izazovi u izgradnji probacijskog sustava u Republici Hrvatskoj. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 18(2), 717-735.
19. Kovčo Vukadin, I., & Špero, J. (2015). Hrvatski probacijski sustav: postignuća i perspektive. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 22(2), 671-715.

20. Maloić, S., & Jandrić Nišević, A. (2020). Reintegracija zatvorenika u društvo—možemo li bolje?. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 28(1), 47-77.
21. Maloić, S. (2016). Dominantna načela i modeli tretmanskog rada s punoljetnim počiniteljima kaznenih djela u zajednici. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 24(2), 115-139.
22. Maloić, S. (2020). Pojam i značaj poslijepenalne zaštite—koga štiti, zašto i kako?. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 28(1), 11-46.
23. Maloić, S., & Ricijaš, N. (2014). Kompetencije i profesionalni razvoj probacijskih službenika. *Ljetopis Socijalnog Rada*, 21(3), 511-540.
24. Maloić, S., & Todosiev, D. (2020). Uloga obitelji u socijalnoj reintegraciji zatvorenika: pregled aktualnih spoznaja. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 28(2), 236-256.
25. Maršavelski, A., & Ivanušić, K. (2021). Restorativna pravda u kaznenopravnoj teoriji i praksi. *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 28(2), 473-505.
26. Milivojević, L., & Tomašković, R. (2011). Sustav probacije u Republici Hrvatskoj i alternative kazni zatvora. *Policija i sigurnost*, 20(1), 47-58.
27. Ministarstvo pravosuđa i uprave (2019.) *Probacijski bilten*. Posjećeno dana 26.4.2022. na stranici Ministarstva: https://mpu.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Probacija/bilten%20probacija%20novi_prosinac%20n%202020.pdf
28. Ministarstvo pravosuđa i uprave (2021.) *Izješće o radu probacijske službe za 2020. godinu*. Posjećeno dana 1.5.2022. na stranicama Ministarstva: <https://mpu.gov.hr/izvjesca-24343/24343>
29. Mullineux, J., Taylor, B. J., & Giles, M. (2020). Professional judgement about re-offending: Factorial survey. *Journal of Social Work*, 20(6), 797-816.
30. Peto Kujundžić, L., & Vukota, L. (2009). Čemu nas je podučio prikaz probacijskog sustava u Engleskoj i Walesu. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 16(1), 319-328.

31. Pravobraniteljica Republike Hrvatske (2019.): *Smanjivanje nejednakosti put je prema socijalnoj pravdi*. Posjećeno dana 27.4.2022. na stranici Pučke pravobraniteljice: <https://www.ombudsman.hr/hr/smanjivanje-nejednakosti-put-je-prema-socijalnoj-pravdi/>
32. Probation in Europe-Austria. (2013). Utrecht: Confederation of European probation.
33. Raynor, P., & Vanstone, M. (2016). Moving away from social work and half way back again: New research on skills in probation. *The British Journal of Social Work*, 46(4), 1131-1147.
34. Ricijaš, N. (2005). Probacija za maloljetnike u Hrvatskoj: stanje i perspektive. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 40(1), 129-142.
35. Schilder, E. (1978). The development and underlying principles of probation work in Austria are discussed. *Bewahrungshilfe*, 25(4), 313-324.
36. Schlechter, H. (2015). Social network conferences: Conferencing with juvenile offenders in the Austrian probation service. *Ljetopis Socijalnog Rada/Annual of Social Work*, 22(1), 123-138.
37. Špero, J., & Brkić, G. (2021). Ten Years of Probation Service in the Republic of Croatia: Challenges, Successes and Vision for the Further Development of the Service. *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 28(2), 603-628.
38. Urbanc, K. (2001). Etika i vrijednosti u socijalnom radu. *Ljetopis socijalnog rada*, 8(2), 153-164.
39. Zagorec, M. (2017). Problematika postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. *Policija i sigurnost*, 26(4/2017), 283-301.
40. Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje. *Narodne novine*, 133/12.
41. Zakon o probaciji. *Narodne novine*, 99/18.
42. Žganec, N. (1995). Mogućnosti socijalnog rada u organiziranju zajednice. *Ljetopis socijalnog rada*, 2(1), 137-147.

